

Αρχαία Ελληνικά

προσανατολισμού

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Α. Φαντάσου, λοιπόν, ανθρώπους κατά μήκος αυτού του μικρού τοίχου να μεταφέρουν και κάθε είδους αντικείμενα, που ξεπερνούν το ύψος του μικρού τοίχου, και ανδριάντες και άλλα ομοιώματα, είτε λίθινα είτε ξύλινα και από κάθε υλικό κατασκευασμένα, και άλλοι από αυτούς που μεταφέρουν, όπως είναι φυσικό, να μιλούν, και άλλοι να σωπαίνουν.

Παράξενη εικόνα περιγράφεις, είπτε, και παράξενους δεσμώτες.

Όμοιους με μας, είπα εγώ.

Τι λοιπόν; Αυτό δεν είναι φυσικό, είπα εγώ (ο Σωκράτης), και δεν απορρέει αναγκαστικά από τα προηγούμενα λόγια μας, ότι δηλαδή ούτε οι απαίδευτοι και όσοι δεν έχουν γνωρίσει την αλήθεια θα μπορούσαν ποτέ να κυβερνήσουν ικανοποιητικά μια πόλη, ούτε αυτοί που αφήνονται να ασχολούνται με την παιδεία ως το τέλος της ζωής τους, οι πρώτοι, επειδή δεν έχουν στη ζωή τους έναν σκοπό συγκεκριμένο, στον οποίο στοχεύοντας πρέπει να κάνουν όλα ανεξαιρέτως όσα τυχόν κάνουν και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή, και οι δεύτεροι, επειδή δεν θα ασχοληθούν με τα πρακτικά ζητήματα με τη θέλησή τους, γιατί νομίζουν ότι έχουν εγκατασταθεί στα νησιά των μακαρίων, ενώ ακόμα είναι ζωντανοί;

B1.

• «*ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον*»: Ο Σωκράτης, προκειμένου να τονίσει τη σημασία της παιδείας για την ανύψωση της ανθρώπινης ψυχής προς την ιδέα του Αγαθού, συλλαμβάνει και περιγράφει παραστατικά την εικόνα ενός υπόγειου σπηλαίου μέσα στο οποίο ζουν δεσμώτες. Το σπήλαιο αυτό έχει την είσοδό του ανοιχτή προς το φως του ήλιου σε όλο το μήκος αλλά σε μεγάλη απόσταση από το βάθος του σπηλαίου, όπου βρίσκονται οι δεσμώτες, με αποτέλεσμα το φως να μην μπορεί να εισδύσει στο εσωτερικό του. Το σκοτάδι του σπηλαίου αποδίδει αλληγορικά το πνευματικό σκοτάδι της αμάθειας, της πλάνης και των ψευδαισθήσεων, δέσμοι των οποίων είναι οι άνθρωποι της εποχής του Πλάτωνα, οι απαίδευτοι πολίτες και πολιτικοί. Ωστόσο, το φως του ήλιου (σύμβολο της ιδέας του Αγαθού, της ύψιστης αρχής και πηγής κάθε γνώσης και κάθε αλήθειας) που βρίσκεται στην είσοδο της σπηλιάς αποτελεί στην ουσία μια μόνιμη πρόκληση, που δεν είναι άλλη από την πρόταση της παιδείας και των αγαθών που αυτή προσφέρει. Το φως προσκαλεί και προκαλεί συγχρόνως τους δεσμώτες να σπάσουν τα δεσμά που τους κρατούν εγκλωβισμένους και να στραφούν στο φως της γνώσης και της ελευθερίας.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 2016

Ενδεικτικές απαντήσεις

• «τό σπήλαιον»: Ο Πλάτωνας χρησιμοποιεί το σπήλαιο ως σύμβολο του αισθητού κόσμου γενικότερα και της σύγχρονης του πολιτικής κοινωνίας ειδικότερα. Πιο συγκεκριμένα, το σπήλαιο συμβολίζει τον ορατό κόσμο, τον κόσμο της εμπειρίας, όπως τον συλλαμβάνουμε μέσω των αισθήσεων. Κύρια γνωρίσματά του είναι η αμάθεια και η πλάνη, η μεταβλητότητα και η πολλαπλότητα. Αποτελεί έναν κόσμο φαινομένων, ένα «απέικασμα» του κόσμου των Ιδεών, που γίνεται αντιληπτός μέσω της νόησης. Σε πολιτικό επίπεδο συμβολίζει την ποιότητα της πολιτικής κοινωνίας, στην οποία κυβερνούν τυχαίοι και αφιλοσόφητοι πολιτικοί που ενδιαφέρονται μονάχα για την ικανοποίηση των προσωπικών τους φιλοδοξιών.

• «ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς»: Ο Σωκράτης περιγράφει τους ανθρώπους που βρίσκονται μέσα στο σπήλαιο. Οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται εκεί από την παιδική τους ηλικία, άρα δεν έχουν βγει ποτέ να δουν τον έξω κόσμο, δεν έχουν ατενίσει το αληθινό φως. Επιπλέον, είναι αλυσοδεμένοι στα πόδια και στον αυχένα, γεγονός που τους στερεί όχι απλώς την ελευθερία αλλά και τη στοιχειωδέστερη κίνηση, με αποτέλεσμα να βλέπουν μόνο μπροστά τις σκιές που προβάλλονται στον τοίχο απέναντί τους. Αυτενέργεια, δυνατότητα διεύρυνσης του οπτικού τους πεδίου και προσωπική δράση δεν υφίστανται. Οι δεσμώτες παρατηρούν παθητικά τα συμβάντα και αποδέχονται τα δεδομένα των αισθήσεων χωρίς να αμφιβάλλουν γι'αυτά, καθώς ελλείπει άλλων ερεθισμάτων από τη στιγμή της γέννησής του, δεν έχουν επίγνωση του εγκλεισμού τους και της πλάνης τους. Τα δεσμά συμβολίζουν τις αισθήσεις που μας κρατούν δέσμους και δεν μας αφήνουν να αντιληφθούμε την πραγματικότητα. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, θα μπορούσαν να παρομοιαστούν με τα εμπόδια που συναντάμε στη ζωή, τις αλλοτριωτικές συνήθειες, τις στερεότυπες αντιλήψεις που μας απομακρύνουν από την αναζήτηση και τη θέαση του Αγαθού.

• «άνδριάντας»: Πρόκειται για τις εικόνες των φυσικών αντικειμένων που προέρχονται από το ανώτερο ορατόν. Είναι ομοιώματα, που κουβαλούν οι άνθρωποι που περνούν κατά μήκος του τοίχου, τα αισθητά αντικείμενα στα οποία οφείλονται οι σκιές, καθώς φωτίζονται από το τεχνητό φως της φωτιάς. Αντιστοιχούν στη γνωστική βαθμίδα της πίστewος, κατά την οποία το υποκείμενο εμπιστεύεται τις αισθήσεις του και όχι τα δεδομένα των αισθήσεων. Ότι υπάρχει στη σπηλιά, είτε είναι σκευή είτε οι σκιές τους, θα πρέπει να θεωρηθεί ως λιγότερο φωτεινό και αληθινό από τα ορατά όντα που βρίσκονται εκτός του σπηλαίου. Ο λόγος είναι ότι δεν αντλούν το φως και την αλήθεια τους από τον ήλιο αλλά από το τεχνητό φως της φωτιάς.

• «ἐν μακάρων νήσοις»: Σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες, τα νησιά των Μακάρων βρίσκονταν στη Δύση, πέρα από τις στήλες του Ηρακλέους, στο ρεύμα του Ωκεανού. Εκεί ζούσαν οι άνθρωποι της χρυσής εποχής (η πρώτη γενιά του ανθρώπινου γένους), οι ήρωες και οι ευσεβείς μετά τον επίγειο θάνατό τους μέσα σε απόλυτη ευτυχία και γαλήνη. Ο τόπος αυτός ήταν ένας παράδεισος, που χαρίζει στους εκλεκτούς ό,τι δεν μπορούν να χαρούν οι

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 2016

Ενδεικτικές απαντήσεις

κοινοί άνθρωποι πάνω στη γη. Ο πλατωνικός Σωκράτης αναφέρεται στους πνευματικούς ανθρώπους που πιστεύουν ότι έχουν εγκατασταθεί εκεί ενώ είναι ακόμα ζωντανοί.

B2. Ο Σωκράτης διακρίνει δύο κατηγορίες ανθρώπων ακατάλληλων να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της ιδανικής πολιτείας: τους «ἀπαιδευτους» και τους «ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους». Οι πρώτοι αποκλείονται γιατί είναι «ἄπειροι τῆς ἀληθείας» και «οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ βίῳ σκοπὸν ἕνα». Πιο αναλυτικά, δεν μπορούν να κυβερνήσουν ικανοποιητικά («ικανῶς») την πολιτεία, γιατί τους λείπει η παιδεία και η σοφία, μέσα απαραίτητα για να φτάσουν στη θέαση του Αγαθού. Επομένως, δεν γνωρίζουν την αλήθεια και δεν είναι σε θέση να διακρίνουν το καλό από το καλό, το πραγματικό από το απατηλό φαινόμενο. Επιπλέον, δεν έχουν ένα σαφή προσανατολισμό, ένα συγκεκριμένο, σταθερό και υψηλό στόχο, που να κατευθύνει όλες τους τις ενέργειες στην ιδιωτική και δημόσια ζωή τους. Ο σκοπός αυτός (ο εἰς σκοπός που πρέπει να έχουν οι φύλακες της πολιτείας) είναι να υπηρετούν πιστά και ανιδιοτελῶς το συλλογικό συμφέρον. Οι απαιδευτοί, καθώς δεν είναι κάτοχοι της δικαιοσύνης, δεν ενδιαφέρονται για τίποτα άλλο παρά μόνο για το προσωπικό τους συμφέρον. Οι στόχοι και τα κίνητρά τους είναι ταπεινά: παρασύρονται από υλικά αγαθά και αξιώματα, έχουν τάσεις αυτοπροβολής, είναι ιδιοτελείς, αλαζόνες και ασυνεπείς απέναντι στην άσκηση της εξουσίας. Ο Σωκράτης – και έμμεσα ο Πλάτων – επικρίνει τους τυχαίους και αφιλοσόφητους πολιτικούς της εποχής του που είναι ανίκανοι να διαχειριστούν τις υποθέσεις της πόλης για το κοινό καλό, ώστε να διασφαλίσουν την ευημερία όλων. Δεν κάνει εξαίρεση ούτε για τον Περικλή και τον Θεμιστοκλή. Κατά τη γνώμη του, είναι κι αυτοί υπεύθυνοι για την καταστροφή της Αθήνας, γιατί φρόντισαν περισσότερο για την υλική (οικονομική-στρατιωτική) ανάπτυξη της πόλης και λιγότερο για τη δικαιοσύνη και την πνευματική ζωή των πολιτών.

Το ίδιο κατηγορηματικά απορρίπτονται, όμως, για την ανάληψη της εξουσίας και οι πνευματικοί άνθρωποι, οι ορθῶς πεπαιδευμένοι. Αυτοί, αν και έχουν τα αναγκαία θεωρητικά εφόδια, τις τυπικές προϋποθέσεις (γνωρίζουν την αλήθεια, έχουν κατακτήσει την αρετή και έχουν φτάσει στη θέαση του Αγαθού), δεν έχουν τη θέληση να ασχοληθούν με τα κοινά, δεν έχουν δηλαδή συνείδηση της κοινωνικής τους αποστολής. Έχουν παιδεία μεν, αλλά όχι παιδεία με πρακτικό προσανατολισμό. Είναι απρόθυμοι να απαρνηθούν την ευτυχία που τους προσφέρουν οι θεωρητικές τους αναζητήσεις, προκειμένου να ασχοληθούν με πρακτικά ζητήματα, όπως είναι η διαχείριση των ζητημάτων της πολιτείας, και αποφεύγουν το προσωπικό κόστος που συνεπάγεται η ενασχόληση με τις δημόσιες υποθέσεις. Επομένως, τους λείπει μια άλλη θεμελιώδης αρετή, η ανδρεία. Επίσης, αδιαφορούν για τις τιμές, τον σεβασμό και την αγάπη των συμπολιτών τους που μπορεί να κερδίσουν από τη συμμετοχή τους σε δημόσια λειτουργήματα. Ο Σωκράτης επικρίνει εδώ τους πνευματικούς ανθρώπους που αφοσιώνονται ολοκληρωτικά στις θεωρητικές τους αναζητήσεις και απέχουν από τα προβλήματα της καθημερινής ζωής και την ενεργό πολιτική. Με μια εύστοχη παρομοίωση

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 2016

Ενδεικτικές απαντήσεις

μάλιστα («ήγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι»), που αποδίδει παραστατικά την ψυχική ευφορία που νιώθουν από την ενασχόλησή τους με τις επιστήμες και τη φιλοσοφία, σχολιάζει ειρωνικά την αλαζονική στάση και τον «αναχωρητισμό» τους.

Συμπερασματικά, απαραίτητη προϋπόθεση για τον ιδανικό κυβερνήτη της πολιτείας είναι η γνώση και η πράξη να βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση. Η γνώση καταξιώνεται στο βαθμό που προσανατολίζεται σε χρήσιμη πράξη, ιδιωτική και δημόσια· αλλά και η πράξη αξιολογείται χρήσιμη, όταν κατευθύνεται από γνώση και αποσαφηνισμένο σκοπό. Το τελευταίο στάδιο της φιλοσοφίας είναι η εφαρμογή της στην πράξη. Μόνο η πράξη καταξιώνει τη θεωρία και ολοκληρώνει τον πνευματικό άνθρωπο.

B3. Θέμα του διαλόγου είναι η φύση της δικαιοσύνης και της αδικίας και κατ' επέκταση αν και κατά πόσο ο δίκαιος ή ο άδικος είναι ευτυχέστερος και σε αυτήν και στην άλλη ζωή. Όμως, για να διερευνηθεί αυτό το περίπλοκο πρόβλημα, ο Σωκράτης προτείνει να το εξετάσουν στο ευρύτερο πλαίσιο μιας πόλης-κράτους. Αρχίζει, λοιπόν, ένα πείραμα, μια θεωρητική κατασκευή εξαρχής μιας πόλης, που συγκροτείται σιγά σιγά, για να φτάσει από το πρωτόγονο στάδιο στην πλήρη ανάπτυξή της. Πώς λειτουργεί, λοιπόν, η δικαιοσύνη μέσα σε αυτόν τον ζωντανό οργανισμό, μέσα σε αυτή τη μεγάλη συλλογική ψυχή; Σε αυτό το ερώτημα προσπαθεί να απαντήσει ο Σωκράτης. Μια διευκρίνιση είναι αναγκαία. Με τον όρο *πόλις* δηλώνεται η πόλις-κράτος, που αναπτύχθηκε ήδη από την αρχαϊκή εποχή στον ελληνικό χώρο ενώ με τον όρο *πολιτεία* το πολίτευμα, οι βασικές αρχές που υπόκεινται στη νομοθεσία και στους θεσμούς της πόλης. (σελ. 84 σχολικού βιβλίου)

B4.

- **γήινος:** καταγείω
- **οπτασία:** ὄρα̃ν
- **λόγιος:** λέγεις
- **μόνωση:** μένειν
- **ποίηση:** θαυματοποιοῖς
- **σχέση:** ὑπερέχοντα
- **άξονας:** περιάγειν
- **δείγμα:** δεικνύασιν
- **εργασία:** εἰργασμένα
- **φορά:** παραφερόντων

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 2016

Ενδεικτικές απαντήσεις ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Αλλά περισσότερο τον θαυμάζω για τα εξής, επειδή δηλαδή προετοίμασε στράτευμα καθόλου μικρότερο απ' αυτό των αντιπάλων και το εξόπλισε με τέτοιο τρόπο, ώστε να φαίνεται από τη μια όλο ανεξαιρέτως πάνοπλο (:να λάμπει από χαλκό) και από την άλλη ολόκληρο πορφυρό. Φρόντισε επίσης πώς θα μπορούν οι στρατιώτες να αντιμετωπίσουν τους κόπους· γέμιζε, παράλληλα, με θάρρος τις ψυχές τους, ώστε να είναι ικανοί να μάχονται εναντίον οποιουδήποτε ακόμη, καλλιέργησε σε όσους ήταν μαζί του το αίσθημα του (υγιούς) ανταγωνισμού μεταξύ τους πώς ο καθένας χωριστά από αυτούς να φαίνεται ο καλύτερος· και τους γέμιζε όλους με ελπίδες ότι για τους πάντες θα υπάρχουν πολλά αγαθά, αν φανούν γενναίοι άνδρες, επειδή νόμιζε ότι με τέτοια λόγια οι άνδρες πολεμούν τους εχθρούς με τη μεγαλύτερη προθυμία. Και πράγματι, δε διαψεύσθηκε.

Γ2.

τοιῶδε
τῷ πλήθει
παρασκευάσαιο
τοῦ στρατιώτου
ἦν
οἵτινες
ἐμβάλλει
τὸν ἀγαθὸν
γιγνέσθων/ γιγνέσθωσαν
ἐψεῦσθαι

Γ3α.

τάδ' : αιτιατική της αιτίας στο «ἄγαμαι»
ὑποφέρειν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο δυνήσονται
αὐτῶν: γενική κτητική στο «τὰς ψυχὰς»
ίκανοί: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο «οὔτοι» μέσω του συνδετικού ρήματος «εἶεν»
ἀγαθοί: επιθετικός προσδιορισμός στο «ἄνδρες»
τοῖς πολεμίοις: αντικείμενο στο «μάχεσθαι»
μάχεσθαι: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στην μετοχή «νομίζων»

β.

«ὅπως οἱ στρατιῶται τοὺς πόνους δυνήσονται ὑποφέρειν»: Δευτερεύουσα ονομαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα «ὅπως». Εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου «δυνήσονται», γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου «ἐπεμελήθη» και δηλώνει αβέβαιη γνώμη. Λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης «ἐπεμελήθη».